

Hr. Caspar Hoe til Lerup-Tranum.

Af F. Elle Jensen.

I sin Skildring af Præsten Jacob Sørensen Skive (Kirkehist. Saml. 3 R., IV, 813 ff), der to Gange ved Landemodekendelse — 1709 i Aalborg og 1727 i Ribe — fradømmes sit Embede, siger J. Kinch indledningsvis, at han sikkert har hørt til de allertarveligste Medlemmer af den Danske Gejstlighed. Hans yngre samtidige, Hr. Caspar Hoe, har imidlertid næppe været stort bedre, kun møder vi tilsyneladende i ham en helt anden Type, thi mens Skive nærmest ikke har været rigtig klog, ser Hoe ud til at have været en ganske amoralsk Natur, fræk, beregnende, gennemløgnagtig, selvoptaget og uden Hæmninger af nogen Art. Ubegribeligt kun, at han saa længe var i Stand til at begaa sig. —

1733 blev *Caspar Christoffer Hoe* (Hoeunius) Sognepræst for Lerup og Tranum Menigheder i Ø. Han Herred. Han var født 1705 i Ho ved Varde, hvor hans Fader, Jens Nielsen, var Præst, og blev først undervist hjemme, men kom saa i Fredericia Latinskole og dimitteredes derfra 1722. De følgende Aar tilbragte han i Ho, antagelig paa Grund af Pengemangel, og forberedte sig dér ved sin Faders Hjælp til den theologiske Embedseksamen, som han tog 1730 med Karakteren non. Efter overstaaet Attestats var han Huslærer et Par Aar, til han af Major Rantzau, Bratskov, blev kaldet til Embedet i Ø. Han Herred¹.

Men Caspar Hoe var ikke skikket til Præst. Han var en gennemverdslig og bundupaalidelig Natur, der altid søgte sin egen Fordel uden smaaligt Hensyn til Midlerne, dertil

¹) Wiberg: Præstehist. II, S. 304. Aalborg Bispeark.: Vitaprot. Nr. 115, Pk. 451 C.

hidsig og kværulerende, saa det var ikke sært, at hans Rygte for at bruge et mildt Udtryk snart blev mindre godt paa Egnen. 1737 idømtes han ved Han Herredernes Ting en Bod paa 10 Rdl., fordi han i en Lejermaalssag uden Paalæg fra Rettens Side til den havde indleveret en beediget Attest, som viste sig ikke at stemme overens med Sandheden¹, saa det alene deraf vil fremgaa, at hans Ord ikke stod til troende. Antagelig har det kun været, fordi han kunde tjene ved det, at han udfærdigede Erklæringen, thi han var altid i Pengeforlegenhed, hvad Grunden dertil saa ellers var, og havde meget vanskeligt ved at klare sig økonomisk. Derfor varede det heller ikke mange Aar efter hans Komme til Lerup, før han sad i Gæld til op over Ørene, og da han hverken vilde eller kunde betale den og desuden optraadte grovt og afvisende overfor Kreditorerne, skaffede han sig den ene Retssag efter den anden paa Halsen — ikke mindre end ni —, som endte med, at der blev gjort Udlæg saavel i hans Indtægter som i hans Indbo.

I 1737 havde han søgt Kongen om fri Proces, hvilket Hofpræst Bluhme anbefalede med den noget ejendommelige Motivering, at man ellers kunde frygte, han vilde skære Halsen over paa sig². Andragendet blev bevilget, men ganske vist med det ubehagelige Forbehold, at han vilde blive afsat, hvis han tabte sin Sag, saa det er tvivlsomt, om det fik nogen Betydning i Praksis. Hvad der reddede ham eller i alt Fald skaffede ham nogen Lettelse, var at hans Biskop, Broder Brorson i Aalborg³, greb ind. Formodentlig har han kaldt ham til sig og haft en Samtale med ham, thi det lykkedes ham at faa den stejle og selvglade Præst til at forstaa, at han selv ved sin hovne Optræden overfor sine Kreditorer havde været med til at skabe de Vanskeligheder, han nu var kommen i, og til at

¹) Han Herredernes Justitsprot. 1735 ff. (2/3 1737).

²) H. F. Rørdam: Hist. Saml. og Studier II, S. 293 f.

³) Broder Brorson, Biskop over Aalborg Stift 1737—78.

skrive et venligt Brev til dem. Det viste sig ogsaa at være den rette Fremgangsmaade, thi han opnaaede nu en vis Ordning med dem, saa hans Tilstand blev taaleligere.

Den Hensynsløshed, hvormed han optraadte overfor sine Kreditorer, udviste han forøvrigt overfor alle, der ikke fjede sig efter hans Ønsker. Sin Provst, Spliid i Brovst¹, udkældte han engang aabenlyst i manges Paahør paa Sundby Bro, og da han kom paa Visitats hos ham, tog Præsten som Tekst for sin Prædiken Luc. 22,47: »Og Judas nærmede sig Jesus for at kysse ham«. Hvordan han udlagde Ordene, vides ikke, men Provsten forstod, at det var ham, der sigtedes til. Han beklagede sig ogsaa over, at de unge, han ikke mente at kunne konfirmere, fordi de havde for faa Kundskaber, bare behøvede at rejse til Lerup, dér blev de antaget, ligesom Hoe heller ikke betænkte sig paa at give enhver fremmed, der kom til hans Sogne, Adgang Nadveren, hvor vankundig han saa var med Hensyn til sin Børnelærdom.

I Begyndelsen af 1738 trak det op til et nyt Sagsanlæg mod Caspar Hoe². Præsteenken Elsebe Sabine Thorning, tidligere gift med Hr. Herman Thorning i Jetsmark³, havde en Tid boet i Lerup Præstegaard, og dér var en sølvbeslagen Kande blevet borte for hende. Efter at hun var flyttet til Hjortdal Præstegaard, lod hun den efterlyse saavel paa en Del af Egnens Kirkestævner som ved Han Herredernes Ting, men hun mistænkte Hoe for at have tilegnet sig den. Og det var ikke det eneste. Til en Kone i Torslev havde hun indleveret noget Uld til Farvning, men da hun kom og vilde have det tilbage efter Behandlingen, fik hun den Besked, at Hoe havde indløst det. Han havde ikke

¹) Jens Spliid (1734—42, Provst over Ø. Han Herred).

²) Den følgende Fremstilling bygger hovedsagelig paa et stort Læg i Aalborg Bispearkiv Pk. 101: »Formentlig Sager, som er behandlet ved Provsteret eller Landemode i det 18 Aarhundrede«, samt paa Biskoppens Kopibog.

³) Herman Thorning (1727—29).

senere sendt hende det, og noget Tøj, hun havde i Lerup Præstegaard, vilde han ikke udlevere. Ogsaa paa anden Maade følte hun sig slet behandlet af ham, saa det endte med, at hun lod ham stævne for Retten.

Vidneafhøringerne godtgjorde, at Hoe absolut ikke havde rene Brød i Posen. Det oplystes saaledes, at han efter at Kanden var blevet offentlig efterlyst, havde sendt en Mand med Brev til Præsten i Jelstrup, Hr. Mathias¹, og at denne efter at have læst det havde givet Kanden, indsvøbt i Papir, til Budbringeren, idet han sagde: »Djævelen skal gemme Hr. Caspar Hoes Tyvekoster«. Manden havde saa ved sin Tilbagekomst til Lerup afleveret den til Præstekonen. Nogle Aftener senere kørte Hoe over til Hjortdal Præstegaard, hvor han kom, just som Præsten Hr. Lund² og hans Husfolk holdt Andagt. Han satte sig da ned og ventede, til de var færdige, hvorefter han bad Lund følge med ind i en anden Stue, og her sagde han til ham, at han gerne vilde tale med Md. Thorning. Lund svarede, at det ikke kunde lade sig gøre, da hun var upasselig, og Hoe tog saa Kanden frem og bad ham give hende den, da han nødig vilde i Fortræd.

Md. Thorning fik saaledes sin Kande igen, hvorfor der heller ikke ved Retten fremførtes nogen Sigtelse mod Hoe for Tyveri af den. Men Vidneudsagnene om hans Færd ved denne Lejlighed i Forbindelse med, hvad der ellers fremkom af Oplysninger paa Tinget om ham, stillede ham unægteligt i et temmeligt uheldigt Lys, og Biskop Brorson lod ham derfor kalde til Aalborg for nærmere at gøre Rede for sig. Hoe erklærede imidlertid, at naar han havde beholdt Kanden, var det med Md. Thornings Minde, da han havde købt den af hende, og det var han rede til at aflægge Ed paa. Ikke desto mindre tvivlede Brorson paa Sandfærdigheden af hans Forklaring, og han rettede i den Anledning en Forespørgsel til Kongen om, hvorvidt man skulde lade

¹) Mt. Holm (1712—46).

²) Jørgen Lund (1719—65).

ham tiltale. Svaret lød, at Præsteenken enten skulde rejse Sag mod ham eller lade Sagen falde, og dette meddeltes Hoe.

Men forinden havde denne, der forstod, at det var bedst for ham at komme til en Ordning i Mindelighed, sendt et Brev til Md. Thorning, dateret d. 16. Oktb., hvori han først forklarede, at naar han ikke var mødt for Retten, skønt han var indkaldt, var det, fordi han ikke havde Tid, og fordi han afskyede Processer og Vidnerejser; desuden mente han ikke, det var nødvendigt, da han havde en god Samvittighed og aldrig havde haft i Sinde at beholde noget af hendes. Men da hans ærlige Navn og Rygte til yderligere Forklejnelse for ham var blevet krænket ved Vidneafhøringerne, der som Følge af hans Fjenders Rænker blev indsendt til Biskoppen, saa han sig nu nødsaget til, før det blev for sent, at redde sig ud af denne Ulempe ved at bede hende svare sig paa nogle Spørgsmaal. Havde han efter Stævningen nægtet at udlevere hendes Sager? Havde hun andet tilbage i Lerup Præstegaard end et Kobbernattbækken, en Ildtang og noget farvet Uld, hvorfor han havde udlagt 2 Mk. 12 Sk., hvilket Beløb hun saaledes skyldte ham? Vilde hun være fornøjet med, at alt dette straks skulde blive sendt til hende i Sundby? Han havde intet at sige paa hendes ærlige Navn og Rygte, uden hvad godt var, og han haabede, at hun nu vilde anse deres Mellemværende for opgjort, saa Sigtelserne mod ham kunde mortificeres og annulleres, og de selv i enhver Henseende være »venligen og kristeligen forligt«.

Md. Thorning svarede, at da Hoe i Mindelighed og Kærlighed ønskede et venligt Forlig, var det hendes kristelige Pligt at besvare de omspurgte Forhold bekræftende, og derefter skulde den Tvist, som var begyndt mellem dem, efter Hoes, som hun haabede, vel mente og kristelige Tilbud »være og blive for den allerhøjeste Gud, for alle Menne-sker og i vore Hjerter ophævet, eftergivet og magtesløs paa begge Sider, ligesom tilbørligt er hos sande Kristne«.

Md. Thornings Svar friede Hoe fra Proces denne gang. Men Fristen var kun kort, thi just nu trak et nyt og langt værre Uvejr op over hans Hoved. —

I Rubjerg Præstegaard havde der indtil Mikkelsdag samme Aar tjent en Pige ved Navn Kirsten Nielsdatter. Præstefolkene havde længe haft Mistanke om, at hun havde været paa gale Veje, og at dette havde faaet Følger for hende, men selv om de trængte nok saa meget ind paa hende, nægtede hun saa længe, det var muligt, at der var noget i Vejen med hende, ja selv overfor Jordemoderen fastholdt hun i Begyndelsen sin Paastand. Senerehen kunde hendes Tilstand dog naturligvis ikke skjules, og hun angav da en Soldat i Aalborg som den, der havde besvangret hende, hvad imidlertid ingen troede paa. At Præsten, Hr. Friis, formanede hende til at sige Sandheden, hjalp ikke, og en Dag bad han derfor offentligt for hende i Kirken, at Helligaanden vilde oplyse hendes formørkede Sind og føre den forstokkede til Omvendelse og Sandhedens rette og paalidelige Bekendelse. Samme Aften havde han hende igen for sig og talte atter indtrængende til hende, idet han i stærke Ord skildrede hende Syndens Vederstyggelighed og Guds hævnende Vredes Grumhed — da brød hun sammen og bekendte, at det var Hr. Caspar Hoe, som i sidste Halvdel af Januar et Par Dage havde opholdt sig i Præstegaarden, der var den skyldige. Friis vilde først ikke tro det, men hun gentog sin Paastand, da det Barn, hun nogen Tid efter fødte, blev hjemmedøbt, og fastholdt den, da hun senere for at faa Adgang til Nadveren, i Forvejen blev taget til offentligt Skriftemaal i Kirken.

Kirsten Nielsdatters Bekendelse gjorde et stærkt Indtryk paa Hr. Friis, og først da Provst Mumme i Aasted¹ d. 3. Dec. var paa Visitats i Rubjerg, anmeldte han Sagen for ham, ligesom han nu, sikkert tilskyndet af Provsten, indberettede den til Biskop Brorson.

¹) Lor. Gerh. Mumme (1734—54), Provst over Horns Herred.

I Aalborg vakte Friis' Brev den største Forfærdelse. Hvor stærkt et Indtryk det gjorde paa Brorson, ses af, at han straks skrev til Biskop Anchersen i Ribe, sin tidligere foresatte, og sin nærmest boende Kollega, Biskop Wøldike i Viborg, og bad om et godt Raad med Hensyn til, hvorledes han skulde gribe den uhyggelige Sag an. Biskop Wøldike tilraadte Suspension og Provsteret, og heri var Brorson enig; dog vilde han først tale med Hoe i Stedet for øjeblikkelig at gaa frem med »rigueur«, og han lod ham derfor indkalde til Aalborg.

Men Hoe nægtede alt, selv om han paa den anden Side, som Sagerne stod, var klar over, at han ikke kunde undgaa at blive suspenderet, og det indrømmede han ogsaa i Samtalen med Brorson. D. 22. Dec. udfærdigede da Biskoppen Ordre til Provst Spliid om officielt at forbyde ham indtil videre at befatte sig med sit Embede, som han ikke uden den allerstørste Forargelse kunde betjene. Indtægterne fra Kaldet maatte han heller ikke faa; de skulde indbetales til Provsten, ogsaa fordi man med Henblik paa Kreditorerne ikke vilde lade Hoe beholde noget, hvori de kunde gøre Udlæg. Han var nemlig stadig i Pengevanskeligheder, og Provsten havde lige klaget over, at han, skønt rykket flere Gange, ikke havde gjort Rede for sine Sognes Fattigkasse.

Suspensionsordren blev med Ilbud sendt til Brovst, og Spliid lod den derefter saa hurtigt som muligt gaa videre til Præsten paa Øland, Hr. Lund¹, med Paalæg om at forkynde den omgaaende for Hoe, saa han ikke kom til at holde nogen Gudstjeneste i Julen. Men Juleaftensdag meldte Lund tilbage, at dette var umuligt paa Grund af Vejr og Føre, og selv om han gerne vilde tage sin Tørn paa samme Maade som de andre Præster i Herredet, syntes han dog, at de paa Fastlandet havde lettere ved at komme til Lerup end han.

Følgen var, at Hoe forrettede sine Tjenester i Julen ganske, som han plejede, og hvis det passede, hvad der blev

¹) Anders Lund (1719—65).

sagt, at han en Helligaften havde holdt Juleleg med Dans i Præstegaarden og 2. og 3. Juledag deltaget i en tilsvarende Sammenkomst sammen med sin Kone et andet Sted, synes han at have været temmelig ubesværet af Situationen. Det lykkedes heller ikke i de følgende Dage for Provsten at faa Suspensionen forkyndt, idet Præsterne trykkede sig ved at overbinge den. Hr. Kopp i Torslev¹ vilde saaledes have Spliid med sig, fordi Hoe engang tidligere, da han kom til Lerup med et Brev fra Biskoppen, var blevet saa rasende, at han skyndsomst maatte flygte, fordi han ellers vilde være blevet slaaget saadan, »at jeg skulde husket det, saa længe jeg levede«. Præsterne vilde heller ikke i Vacancen varetage Embedet længere end i 6 Uger og for Betaaling, og de ønskede, at Provsten hellere skulde skaffe en fast Vikar til Kaldet. Dette var imidlertid umuligt, erklærede denne, da der for Tiden ingen ledige Kapellaner eller theologiske Studenter fandtes i Herredet, og hvem skulde ogsaa give Vikaren Kost, Logi, Løn og Befordring, hvortil kom, at Hoe maaske vilde gøre Modstand mod ham. Ikke sært, at Spliid hverken vidste ud eller ind, og at han, samtidig med at han sendte den stadig uoverbragte Suspensionsskrivelse tilbage, bad om at faa nye Instrukser.

Biskoppen befalede imidlertid, at Suspensionen snarest skulde forkyndes, og vægrede Præsterne sig ved at overbringe den, vilde han indberette for Kongen, at de nægtede at lyde ham og Loven. Dette førte til, at Provsten 1. Søndag efter Helligtrekonger selv tog over til Lerup og Tranum for dér ved Gudstjenesten i Kirkerne at meddele saavel Hoe som Menighederne det biskoppelige Budskab. Men herimod protesterede Hoe paa det stærkeste, idet han sagde, at Spliid ikke kunde fremlægge nogen egentlig Befaling til at gøre dette ved denne Lejlighed, og han benægtede derfor det lovlige i Provstens Fremgangsmaade. Skrivelsen, han medførte, vilde han ikke engang læse, og han erklærede, at han vilde vedblive at passe sit Embede, saa

¹) Rasmus Kopp (1735—61).

længe Gud gav ham Helbred! Naturligvis kunde han ikke forhindre, at Menigheden blev underrettet, men selv tog han intet Hensyn dertil, og han forrettede Gudstjenesten, som han plejede.

Provsten maa vistnok være blevet duperet af Hoes Frækhed, saa han kom til at tvivle paa, om han nu virkelig havde suspenderet ham paa lovlig Vis. Samtidig med, at han indberettede det passerede til sin Biskop, gav han nemlig Præsterne Lund og Kopp Ordre til at tage til Lerup og dér udtrykkelig paa Øvrighedens Vegne befale ham ikke at befatte sig med sit Embede. Men da de to Mænd d. 9. Januar (1739) kom til Præstegaarden, var Yderdøren laaset med Hængelaas, og ingen viste sig, hvor meget de saa end bankede paa. De gik da om paa den anden Side af Stuehuset til Bagdøren, men ogsaa den var laaset og lukket, saa det var dem umuligt at komme ind. De greb derfor til den Udvej at slaa Suspensionen op paa Døren, hvorpaa de — efter halvanden Times Ophold paa Stedet — atter kørte bort.

Nogle Dage efter gjorde Provsten et nyt Forsøg paa at komme i Forbindelse med Hoe, denne Gang ved to Degne, Arnkiel i Brovst og Bruun i Lerup. For at være sikre paa at træffe ham indfandt de sig om Aftenen, men han var da gaaet ud for at leje en Vogn til næste Dag. De sad længe inde i Stuen og ventede paa ham hos hans Kone, der ikke kunde forstaa, hvor hendes Mand blev af, men da hun til sidst vilde i Seng, syntes de, de maatte gaa. Hos Forpagteren kunde de ikke komme ind, og de besluttede derfor at patrouillere i Gaarden, til Præsten vendte tilbage. Da det endelig skete, traadte de frem, hilste ham og sagde, at de kom i en lille Mission fra Provst og Biskop, hvortil han svarede, at han ikke havde Tid til at tage mod sligt nu, det skulde ske ved Dagslys. De meddelte ham da Indholdet af Suspensionsskrivelsen og spurgte, hvad de skulde svare Biskoppen, men han vedblev med sit, at han ikke havde Tid nu — hvorpaa han gik ind og smækkede Døren i Laas

for dem uden siden at ville lukke op, skønt de bankede haardt paa den. Da de hørte et Vindue blive lukket, løb de derhen, men heller ikke der opnaaede de at komme i Forbindelse med dem indenfor.

Da de efter at have overnattet i Degneboligen atter mødte næste Dag, var Hængelaasen stadig for Døren, og ingen svarede paa deres Banken og Raaben; hos Forpagteren var der ogsaa lukket, men de slap dog ind ad Bagdøren. Herindefra saa de nu Hoes Pige komme ud til en halv Snes Børn, der gik udenfor, fordi de heller ikke havde kunnet komme ind; det var nogle, som Præsten skulde have undervist, men nu fik Besked om at gaa hjem igen. Degnene sendte med Pigen Bud ind i Præsteboligen, men fik til Gensvar, at de ikke kunde komme ind, og at Hoe var gaaet bort om Morgen. Pigen nægtede desuden at modtage noget Brev til ham.

Om Eftermiddagen var Situationen uforandret, men da de saa, der var Lys i Køkkenet, og mente at se en Kvinde derinde, spurgte de, om Hoe var hjemme, og om de kunde komme ind. Kort efter blev Lyset slukket, og det var dem derefter umuligt at opnaa nogen Forbindelse med Beboerne. Tilsidst raabte de tre Gange ved Vinduerne: »Sig til Hr. Caspar, at han er hjemme i Morgen een eller to Timer efter Solens Opgang, da vi kommer for at forkynde Biskoppens Ordre og levere hans Brev om Suspensionen«. Derpaa gik de bort, thi nu var der ogsaa lukket og slukket hos Forpagteren, og ingen svarede paa deres Banken og Raaben og Anmodning om at sige Besked til Præsten.

Men da de igen indfandt sig i Præstegaarden Kl. 8 om Morgen, var alt som Dagen forud, og de kom ikke ind, saa de havde kun at drage bort med uforrettet Sag. Det var klart, at Hoe med Forsæt holdt Biskoppens Sendebud ude for ikke at faa Suspensionen forkyndt paa en Maade, som han ikke kunde vride sig fra, og det forstod Biskoppen ogsaa meget godt. Et Brev, han efter at have faaet Provstens Indberetning om Optrinet 1. Søndag efter Helligtre-

konger havde skrevet til Hoe, og hvori han udtrykkelig gjorde ham opmærksom paa, at han var suspenderet, fik ingen Virkning, hvad han muligt heller ikke havde ventet, thi omtrent samtidig indsendte han et Referat af Sagen til Kongen. Ligeledes fik han Stiftamtmanden til at henstille til Herredsfogden ikke at modtage nogen Benægtelsesed i Paternitetssagen af Hoe, da han tidligere var blevet overbevist om at have »svoret formasteligt« og havde faaet en Bøde derfor.

Herredsfoged Bruun¹ tog imidlertid intet Hensyn til Stiftamtmandens Advarsel, men gav tværtimod Hoe Tilladelse til for Retten (d. 17. Januar) ved Ed at fralægge sig Faderskabet til Kirsten Nielsdatters Barn. Dette i Forbindelse med saavel Hoes hele Forhold som de seneste Tildragelser i Præstegaarden foranledigede nu Brorson til paa ny at henvende sig til Kongen med Klage over hans Opførsel. Han havde, skrev han bl. a., tænkt paa selv at sejle til Lerup for at suspendere ham, men Fjorden var ikke sikker for Sejlads, og desuden frygtede han for at blive Genstand for voldelig Overlast fra Hoes Side. Han udbad sig imidlertid en kongelig Stadfæstelse af hans Suspension, samt at Præsten trods sin Ed maatte blive indkaldt for en Provsteret.

Den første Anmodning blev imødekommet, men der udover bestemte Kongen (d. 13. Feb.), at Hoe ikke skulde stævnes for nogen Provsteret, men tiltales af Generalfiskalen for Ægteskabsbrud, Opsætsighed mod sin Biskop og for mod dennes Protest at have aflagt Ed, ligesom Herredsfogden sættes under Anklage for mod Stiftamtmandens Ordre at have tilladt dette, samt at Sagen skulde paa dømmes af en Kommission i Aalborg, bestaaende af Stiftsprovst Balth. Sechmann² og Borgmester Henrik Grotum³.

¹) Severin Bruun, Prokurator med Bolig i Frederikshald 1726, Viborg 1733 og Aalborg 1734, Herredsfoged i Han Herrederne 1735—58.

²) Mag. Balth. Sechmann, Præst ved Budolfi Kirke i Aalborg 1738—46, Stiftsprovst.

³) Henr. Himmerich Grotum, 1728—68 Borgmester i Aalborg. Ro-

Først skulde den kongelige Stadfæstelse af Biskoppens Suspension forkyndes for Hoe, men skønt Provsten tre Gange sendte Bud efter ham, for at han kunde læse den for ham, kom han ikke, men svarede kun, at han nok skulde indfinde sig, naar Tid var. 2. Søndag i Fasten tog Spliid derfor til Lerup Kirke, hvor Hoe holdt Gudstjeneste, som om intet var i Vejen, men da han efter de første Salmer vilde bestige Prædikestolen, kom Hoe ham i Forkøbet og gik op og prædikede som sædvanligt. For ikke at vække Forargelse fandt Provsten sig i det; bagefter vilde han saa forkynde Suspensionen. Men heller ikke da blev der noget af det, thi uagtet Spliid to Gange i Kongens Navn bød Hoe blive, forlod han Kirken under Foregivende af, at »han havde ondt«.

Dette sidste blev dog Biskoppen for meget, og han vendte sig igen i meget bestemte Vendinger til Kongen, under hvis allerhøjeste Naades Protektion han fremdeles udbad sig allerunderdanigst at møde allernaadigst Beskærmelse mod Hoe, hvis Forgribelse ved ikke at ville modtage den kongelige Suspension var saa formastelig, at han ikke uden Forskrækkelse kunde skrive om eller tænke paa det, han dog ikke turde dølge for Kongen. Thi han havde jo nu formastet sig mod Herrens egen dyrebare salvede, hvis faderlige, forunderlige og allernaadigste Forsorg saaledes »udstrækker sig over alle Deres Majestæts Lande, at det allerfattigste og mindste Barn i Rigerne kan skønne paa og have rimelig Gavn deraf«.

Brorsons Klage med Krav om kongelig Indgriben overfor Hoe blev taget til Følge, thi nu blev denne arresteret og ført til Aalborg Raadhus, hvor han sad fængslet i omtrent 3 Aar, mens Sagen mod ham stod paa. En Ansøgning fra ham om Løsladelse, til Dommen faldt, turde Brorson ikke anbefale, da han ikke kunde garantere for ham; derimod henstillede han, at der af Kaldets Indtægter ydedes
...
stes som en uegennyttig Embedsmand, men havde dog ved sin Død et stort Kasseunderskud.

en Understøttelse til hans Kone og Børn, der led stor Nød. Konseillet afslog begge Dele (d. 13. Juni 1739); først næste Aar gav man hende 10 Rdl., og i 1741 fik hun yderligere 10 i Barselshjælp. Hoe fik bevilget 3 à 4 Mk. ugentlig til sin Forplejning.

Mens Retssagen stod paa, passede de andre Præster i Herredet de kirkelige Forretninger i Lerup-Tranum som under en almindelig Vacance, noget de var yderst misfornøjede med. De søgte derfor ogsaa straks, da Hoe blev arresteret, Myndighederne om at fritages for denne »Byrde«, da de kun var faa, og hver havde nok i sit eget Embede; i Stedet foreslog de Ansættelse af en Kapellan, saa meget mere som den ubeboede Præstegaard ellers snart vilde forfalde. De fik dog Afslag, og det førte heller ikke til noget, at de senerehen atter og atter beklagede sig over, hvor besværligt det hele var for dem; ikke blot paaførtes der dem extra Udgifter, men deres Helbred tog Skade ved de lange Køreture til de fremmede Sogne i Vinterens kolde og korte Dage, ligesom Vejene dertil da var slette, ja livsfarlige og daarlige for deres Bæster, for ikke at tale om, at Embedet kun kunde blive maadeligt passet. Konfirmation blev der saaledes ikke afholdt, og det var vanskeligt for Folk fra Lerup og Tranum at komme i Forbindelse med de fremmede Præster. At Forholdene paa Stedet med en Præst som Hoe i Forvejen kun har været maadelige, er næppe tvivlsomt, saa der kunde vel egentlig nok have været Grund til at ansætte en midlertidig fast Bestyrer af Embedet; da Brorson visiterede i Sommeren 1739, kunde han kun konstatere, at det stod ringe til med Ungdommens kristelige Oplysning.

Højst jamrede dog Provst Spliid sig. Han skulde nemlig bestyre Kaldets Økonomi, og det, syntes han, maatte blive Fiskalens Sag, da han paa Kongens Vegne ledede Undersøgelsen mod Præsten. Han maatte imidlertid bide i det sure Æble og i de følgende Aar overvaage og administrere saavel Udgifter som Indtægter, hvad sikkert har været et

besværligt Arbejde for ham; engang klager han saaledes over, at de vikarierende Præster ikke har indbetalt det, de har oppebaaret fra Kaldet, til ham, og selv om det maaske skyldes, at de har gjort sig betalt forud, beder han alligevel Biskoppen paatale det, da han selv maa have Penge i Kassen til uforudsete Udgifter. Ogsaa selve Præstegaarden voldte ham mange Kvaler; Bygningerne var forfaldne og trængte højlig til Reparation, da Hoe, der altid sloges med Kreditorer, intet havde ofret paa dem; den blev derfor 1741 synet af et af Retten udpeget Nævn. Iøvrigt erklærede Spliid, at det var ham umuligt sammen med Forpagteren at have Opsyn med den, baade fordi han boede for langt borte og ikke vidste, hvordan den skulde drives; desuden havde han jo ogsaa andet Arbejde at passe og skulde læse og skrive meget. Hans Klager kulminerede i, at han til sidst bad om at blive fritaget for sin Provstestilling, der gav ham alt dette Slid. Ogsaa Retssagen voldte ham megen Ulejlighed og mange Udgifter.

Brorson vilde dog ikke give Slip paa ham, men søgte hele Tiden at sætte Mod i ham, idet han bl. a. mindede ham om Ordet i Ps. 47,10 at »Skjoldene paa Jorden er Guds«; under deres Beskærmelse befalede han den forsagte Provst og hans Hus.

At Hoe skulde befinde sig vel under sit lange Fængselsophold, vilde være for meget forlangt, og det ses af bevarrede Breve, at han ofte har henvendt sig til Biskop Brorson om sine Forhold, og at denne, skønt han ikke havde nogen Tillid til Fangen, altid søgte at yde ham Retfærdighed og saa vidt muligt at imødekomme hans Ønsker, der mest synes at have drejet sig om at faa sine og sin Families midlertidige Forhold forbedret.

I 1741, efter at have siddet fængslet i over et Aar, anmodede han om sammen med sin Kone (der altsaa havde Adgang til ham) at blive betjent med Nadveren, og at en Guds Ords Tjener i den Anledning maatte blive sendt til ham, eftersom han længtes »hjertelig og inderlig« efter de

hellige Ting »mit aandelige Liv at underholde og bestyrke«. Brorsons Svar, der indlededes med et »Kære Hr. Hoe«, gik imidlertid ud paa, at dette næppe kunde lade sig gøre ifølge Loven, men hvis han virkelig længtes efter Sakramentet, vilde han minde ham om Ordene: »Crede et manducasti«¹. Ønskede han at samtale med en Præst fra Byen, skulde en saadan komme til ham, og begærede han derefter stadig Nadveren, vilde Biskoppen andrage derom paa de højere Steder.

At Retssagen trak i Langdrag, skyldtes ikke mindst, at Hoes Defensor, Prokurator Mt. Bruun², ved Udsættelser og Indkaldelse af en Mængde Vidner angaaende Ting, der kun stod i løsere Forbindelse med Anklagen, var en Mester i at forhale den. Ogsaa Biskoppen lod han stævne, men Brorson nægtede kategorisk at give Møde, da han kun stod Kongen til Ansvar. I Stedet beklagede han sig for Grev Holstein (Ledreborg), der var Præsens i Kirkekollegiet, og dette havde igen til Følge, at Kongen d. 4. Novbr. 1740 lod Retten vide, at den havde at befale Hoe og Bruun under Mulkt at afholde sig fra enhver Vidtløftighed, saa at Processen snarest muligt kunde føres til Ende og blive optaget til Dom.

Dette havde sikkert sin Virkning, men alligevel gik der endnu nogle Maaneder, før Kommissionen d. 29. Marts 1741 afsagde sin Kendelse. Ved denne frifandtes Hoe i Paternitetssagen, da man ikke ansaa Beviserne mod ham for at være fyldestgørende. Men var han sagesløs i dette Forhold, maatte han ogsaa kunne aflægge Benægtelsesed ved Han Herredernes Ting, saa Herredsfoged Bruun ligeledes maatte frikendes, fordi han mod Biskoppens og Stiftamtmandens Protest havde modtaget den. Paa samme

¹) »Tro, saa har du spist«.

²) Mt. Bruun, 1735 Prokurator for Jylland, 1738 Landfiskal for Viborg Stift, 1759 Højesteretsprokurator, død 1770. En dygtig, men hensynsløs Sagfører (Hjorth-Nielsen: Danske Prokuratorer 1660—1859, S. 60).

Maade udtaltes det i Dommen, at Hoe vel 2. Søndag i Fasten 1739 havde forladt Kirken, da Provsten vilde oplæse Kongens Stadfæstelse af Biskoppens Suspension for ham, men det skyldtes ikke manglende Ærbødighed og Respekt, men kun den Omstændighed, at han var syg, og da han siden ikke havde befattet sig med Embedet, havde han ikke siddet den kongelige Suspension overhørig, saa han ogsaa maatte frikendes for Anklagen herfor. Men paa den anden Side havde han gjort sig skyldig i Opposition mod sin Biskop og ved sine utidige Paafund og mistænkelige Adfærd udvist en saa utilladelig Opførsel, at han derfor maatte ikendes en Bøde paa 50 Rdl. til Enkekassen og lige saa meget til Justitskassen samt at betale Sagens Omkostninger med 200 Rdl. Desuden tilpligtedes han paa et Landemode at gøre Afbigt for Biskoppen og at love ham og Provsten fremtidig Ærbødighed og Hørsommelighed samt at opføre sig saadan, som det anstaar sig en Guds og Lovens Tjener, til Menighedens Opbyggelse og Guds Ære. Denne Dom skulde dog stadfæstes af Kongen, og til dette skete, maatte Hoe forblive i Arresten. For hans hidtidige Fængselsophold ydedes der ham ingen Erstatning.

Hoe var naturligvis nok tilfreds med at være bleven frikendt i Paternitetssagen, men til Gengæld meget utilfreds med det store Beløb, han skulde udrede i Bøder og Omkostninger, og han meldte Biskoppen, at han agtede at bede Kongen om at stryge denne Sum for hans Fattigdoms Skyld, da han ikke var i Stand til at betale den. »Foruden Klæder, vi har maattet sælge af Kroppen«, skrev han, »er vi geraadet i Gæld og Vidtløftighed, hvorpaa er fulgt Armod, Nøgenhed, Svaghed, Kreditspild, som gerne følger fortrængte, forfulgte, forgrædte og efter Ære og Velværd efterstræbte fattige og uskyldige Mennesker«. Og han bad nu Brorson om at støtte hans Ansøgning til Kongen med en Anbefaling; han vilde nemlig ikke, at det skulde synes, som om han vilde forbigaa sin høje Øvrighed!

Brorson var ikke meget villig og henviste til, at han ikke kunde afgive nogen Erklæring om hans Sag før efter Ordre fra Kongen, og han vilde formentlig spørge Generalfiskalen. Hertil svarede Hoe, at det ikke var Sagen, men sine daarlige økonomiske Forhold, han ønskede attesteret, hvortil Biskoppen atter svarede, at han havde megen Medlidenhed med ham i hans trange Kaar, som han ogsaa havde søgt at mildne, men Hoe klagede sig lige saa ynkeligt allerede før sin Fængsling, saa det var næsten ikke til at forstaa, at det kunde staa værre til med ham nu. Disse Udtalelser faldt i meget daarlig Jord hos Hoe, der vredt bad om nærmere Forklaring angaaende Biskoppens Tanker om ham, der syntes ham »amfiboliske og ækvivoque«¹, for at andre kunde faa en soleklar Forstaaelse af dem, og der ikke skulde opstaa nogen Mistanke om, at Brorson ligesom vilde skjule noget, der ikke kunde taale Dagens Lys, under sin Kærligheds Kaabe — hvilket affødte en skarp Afvisning fra Biskoppens Side.

Efter Kongens Befaling blev Kommissionsdommen nu forelagt for Højesteret, hvis Kendelse faldt d. 16. Novbr. 1741. Domprotokollen er ikke bevaret, men af et Reskript til Stiftamtet i Aalborg² fremgaar det, at Hoe blev fradømt sit Embede og skulde betale 429 Rdl. i Sagsomkostninger eller, hvis han ikke kunde præstere dette Beløb, arbejde et Aar i den nærmeste Fæstning. Af Højesterets Voteringsprotokol ses det, at skønt ikke alle Dommerne troede paa hans Uskyldighed i Paternitetssagen og derfor heller ikke stolede paa hans Ed, maatte de alligevel frikende ham paa dette Punkt, da de ikke mente, at det foreliggende Materiale gav tilstrækkelig Grund til en Domfældelse. Maaske var dette Aarsagen til, at de tog saa meget haardere fat i Suspensionssagen, thi i denne kendte de ham skyldig i Ulydighed baade mod Biskoppen og

¹) »svævende og tvetydige«.

²) Dokum. til Landemodesager 10/3 1742.

Kongen¹ og gav ham utvivlsomt den haardest mulige Straf.

Dommen, hvis Udfald havde været imødeset med Spænding, vakte almindelig Tilfredshed; fra Hofpræst Erik Pontoppidan findes der saaledes et Brev til Brorson, hvori han skriver, at hans Hjerte »jubilerede« paa Retfærdighedens og Biskoppens Vegne, mens Kendelsen maatte være en besk Pille for Stiftsprovsten, der jo var en af Kommissionsdommerne.

Men for Hoe maa Højesterets Afgørelse have været en meget ubehagelig Overraskelse. En venlig og deltagende Samtale, Brorson havde med hans Kone, fik ham imidlertid til at mene, at Biskoppen vilde være villig til at anbefale ham paa højere Steder, saa han kunde faa Brød i den kristelige Stand, da dette var hans inderlige Attraa, og han hellere vilde være paa Tærskelen af Guds Hus end bo i de ugudeliges Pauluner! Og vilde nu Brorson være Moses for ham,² kunde han derved frelse sin stakkels Kone og Børn og vilde da anse ham som den, Noah blev kaldt og anset for at være efter Syndfloden, nemlig en Fader for Menneskeslægten.

For yderligere af bringe sig i Erindring sendte han Nyt-aarsdag fra Fængslet, hvor han stadig sad, Biskoppen følgende Hilsen, der vist fortjener at gengives i sin Helhed:

»Jeg uværdig indfinder mig efter min største Pligt og Skyldighed i Dag for at aflægge mit underdanigste Ønske til det itrædende Nyaar, og dersom jeg maa formaa noget hos den kære Gud, som jeg stadig haaber, skal mit ringe Ønske være dette:

At den barmhjertige, gode Gud vil lade Deres Højærværdighed med dydsirede Frue og Børn i Dag begynde det frydefulde nye Aar og opleve mange flere til sin og sinnes største Glæde og Fornøjelse. Alle de Velsignelser, som er skrevet i den hellige Herres Bog, alle de Velsignelser, der blev lyst over de lydige af Stammerne paa Grissims (Ga-

¹) Meddelelse fra Rigsarkivet 17/1 1953.

²) Henviser til 2. Moseb. 20,19—20 og 32,20.

ritzims) Bjerg¹, der blev udlagt til de hellige paa Galilæi Bjerg², ja alle de Velsignelser, den evige Gud har i Eje, og alle Guds Børn har i Ønske, være og blive over eders Sjæle, Legemer, Personer, Hjerter, Hus, Familie og Afkom, indtil de omsider samles i evig Glæde paa Zions Bjerg. Det ønsker jeg med mine af inderste Hjerte og Aand og lever saa med allerstørste Submission højædle og højærværdige Hr. Biskops, min gunstige og fromme Faders, allerunderdanigste Tjener og tro Forbeder hos Gud«.

Man tør med Sikkerhed gaa ud fra, at Brorson ikke et Øjeblik har tænkt paa at hjælpe Hoe til atter at faa nogen Stilling indenfor Kirken — dertil kendte han ham for godt — derimod er det ikke udelukket, at han af Medlidenhed med ham og hans Familie kan have bidraget til den Udgang, hans Sag fik. Hoe havde nemlig erklæret, at der til Udredning af de ham paalagte Omkostninger muligt kunde skaffes 200 Rdl. af Lerup-Tranum Præstekalds Indtægter i den Tid, han sad arresteret, og andre 200 fra Præstegaardens Bygninger, ligesom Naadensaaret kunde give de 29, saa alt paa den Maade nok kunde blive betalt. Mynighederne var dog ikke sikre paa, at denne Opgørelse kunde holde, eller rettere, de troede ikke paa den, og de valgte derfor at ordne Sagen paa en helt anden Maade. Reskriptet af 10. Marts 1742 til Stiftamtet bestemte nemlig, at Hoe skulde løslades, da han intet ejede, og der kun var Tab forbundet med at underholde ham i Arresten! Om Fæstningsarbejde taltes der ikke.

Paa den Maade fik Hoe atter sin Frihed. At Venner skulde have hjulpet ham til siden at betale det Beløb, han skyldte det offentlige³, er mere end usandsynligt, hverken stemmende med hans Karakter eller med hans Forhold til sine Omgivelser. Forøvrigt hører de faktiske Oplysninger

¹) 5. Moseb. 27,12.

²) Mt. Evangl. 28,20.

³) Lachmann: Beskr. af Aalborg Stift, S. 222 f.

om ham og hans Familie¹ op med hans Løsladelse; det hedder, at han derefter flakkede om i Landet for tilsidst at lade sig hverve som Rytter, og at han skal være død i Norge, men noget sikkert kan der ellers ikke siges om hans Skæbne. Den røde Kjole har dog utvivlsomt passet bedre for ham end den sorte. —

Efter at Kommissionsdommen var faldet, resolverede Kongen d. 30. Juni 1741, at en Kapellan nu til Sagens endelige Udgang skulde bestyre Lerup-Tranum Embede og derfor nyde 4 Sletdaler ugentlig af Hovedsognet og fri Befordring mellem Kirkerne af Annekset. Til denne Stilling udpegede Brorson Henrik Kampmann, tidligere i Arby, og han holdt samme Efteraar Konfirmation i Lerup². Da Højesteretsdommen var afsagt, udnævntes en ny Præst for Sognene; hans Navn var Jac. Deichmann (1741—71). Kampmann blev 1742 Præst i Skæve.

¹) Hoes Hustru hed Dorothea Cæcilie Risom; det er ikke lykkedes at finde noget om hendes Skæbne.

²) Ifølge Kirkebogen konfirmeredes der 11, hvoraf den yngste var 17, den ældste 25 Aar gl.

De ovenfor anførte Dokumenter findes alle i Landsarkivet for Nørrejylland (Viborg).
